

USNESENÍ

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Filipa Dienstbiera, soudkyně Jiřiny Chmelové a soudce Petra Šuránka v právní věci žalobce: **R. P.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 20. 1. 2022, č. j. X, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 5. 2024, č. j. 17 Ad 8/2022-120,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost žalobce **s e o d m í t á .**
- II.** Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení případu

[1] Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 24. 11. 2021 byla zamítnuta žádost žalobce o starobní důchod, neboť žalobce nesplnil podmínku dle § 28 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a § 2 nařízení vlády č. 363/2009 Sb., o stanovení důchodového věku a přepočtu starobních důchodů některých horníků, kteří začali vykonávat své zaměstnání před rokem 1993, ve znění účinném od 1. 6. 2015. Rozhodnutím ze dne 20. 1. 2022 byly zamítnuty námitky žalobce a rozhodnutí žalované bylo potvrzeno. Proti rozhodnutí žalované o námitkách podal žalobce žalobu.

[2] Předmětem sporu byla otázka, zda žalobce splnil podmínky pro snížení důchodového věku dle nařízení vlády č. 363/2009, o stanovení důchodového věku a přepočtu starobních důchodů některých horníků, kteří začali vykonávat své zaměstnání před rokem 1993, ve znění účinném do 1. 6. 2015. V této souvislosti bylo sporné, zda lze dobu zaměstnání u zaměstnavatele REKON a. s. v období od 1. 7. 1992 do 31. 12. 1996 hodnotit jako dobu zaměstnání (I. pracovní kategorie) v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných uranových dolech („I. AA-URAN pracovní kategorie“).

[3] Krajský soud shledal žalobu důvodnou, rozhodnutí žalované ze dne 20. 1. 2022 a jemu předcházející rozhodnutí ze dne 24. 11. 2021 zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu

řízení. Z rozhodnutí žalované shrnul, že resortní seznamy byly v souladu s § 17 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 31. 5. 1992 vydávány výnosy ústředních orgánů státní správy republik, v jejichž oborech působnosti se vykonávaly práce, které odůvodňovaly, aby zaměstnání byla zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 4. 2010, č. j. 6 Ads 122/2009-59, připustil, že jako zaměstnání I. pracovní kategorie je třeba uznat i zaměstnání v soukromém podniku v době do 31. 12. 1992, pokud byly splněny tyto podmínky: 1) zaměstnání bylo podle § 17 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení zařazeno do I. pracovní kategorie, 2) soukromý podnik, v němž bylo takové zaměstnání vykonáváno, vznikl transformací či privatizací státem vlastněného podniku, 3) zaměstnání po změně formy zaměstnavatele bylo nadále vykonáváno za stejných podmínek jako v době, kdy bylo zaměstnání zařazeno do zvýhodněné pracovní kategorie. Společnost REKON a. s., u níž žalobce vykonával zaměstnání od 1. 7. 1992, však nevznikla transformací či privatizací státem vlastněného podniku, nebyla tedy splněna jedna z podmínek, aby zaměstnání v této společnosti mohlo být zařazeno do I. AA pracovní kategorie. Krajský soud dále shrnul, že žalovaná z tohoto důvodu nepřihlédla k čestným prohlášením svědků ani k potvrzení Českého báňského úřadu ze dne 13. 8. 1981 o tom, že práce v dolu Svornost odpovídala svou povahou práci v hlubinných dolech, ani k potvrzení Lázní Jáchymov, že od 1. 7. 1992 do 31. 12. 1996 probíhala v dole Svornost rekonstrukce a žalobce vykonával po celou dobu rekonstrukce práce v kontrolovaném pásmu v podzemí bývalého uranového dolu, které byly před 31. 12. 1992 zařazeny do pracovní kategorie I. AA-URAN.

[4] S argumentací uvedenou v rozsudku č. j. 6 Ads 122/2009-59 se krajský soud neztotožnil. Dle krajského soudu okolnost, že si zaměstnanec sjednával nové pracovněprávní podmínky, včetně mzdových a dalších ujednání, ho nemůže vyloučit z nároku na zvýhodněný důchodový věk, neboť právo na zvýhodněný důchodový věk lze vázat pouze na dobu odpracovanou ve vymezených ztížených podmínkách, nikoli na neurčitá mzdová ujednání. Nejvyšší správní soud ve výše uvedeném rozsudku nespécifikoval, jaké konkrétní náklady privatizované podniky vynaložily na své zaměstnance navíc oproti soukromým podnikům. Tyto skutečnosti nevyplývají ani z vyjádření žalované. Krajský soud proto akceptoval verzi žalobce, že by při stejných odvodech měli mít zaměstnanci různých druhů soukromých podniků stejné nároky ze sociálního zabezpečení. Rozlišování mezi zaměstnanci soukromých podniků vzniklých na základě transformace či privatizace státem vlastněného podniku a zaměstnanci ostatních soukromých podniků je tak diskriminační. Zařazení určitých zaměstnání jakožto zvýhodněných pro účely důchodového zabezpečení vyplývá dle krajského soudu z § 14 zákona č. 100/1988 Sb., kde jsou uvedeny druhy zaměstnání, která se zařazují do I. pracovní kategorie. V daném případě by mohlo jít o § 14 odst. 2 písm. a) tohoto zákona, pokud by žalobce prokázal předloženými doklady a svědeckými výpověďmi dostatek odpracovaných směn.

[5] Rozsudek krajského soudu žalovaná napadla kasační stížností, na jejímž základě Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 24. 1. 2024, č. j. 6 Ads 28/2023-27, rozsudek krajského soudu zrušil. Nejvyšší správní soud zdůraznil, že se v rozsudku č. j. 6 Ads 122/2009 kritériem rovného přístupu a zákazu diskriminace výslovně zabýval a akcentoval, že v I. pracovní kategorii mohl být hodnocen pouze výkon zaměstnání v organizaci, která spadala do působnosti některého z resortů, a v této souvislosti

pokračování

zdůrazňoval, že systém preferovaných pracovních kategorií byl založen na administrativní podřízenosti: „...v době socialismu byly všechny podniky, v nichž byly preference formou pracovních kategorií uplatňovány, státní a podřízené konkrétnímu odvětvovému ministerstvu, případně jinému ústřednímu orgánu, jehož prostřednictvím jim byly přidělovány (rozepisovány) všechny zdroje k činnosti, včetně mzdových prostředků a prostředků na podnikové sociální účely. Touto cestou administrativní podřízenosti hospodářských subjektů byl organizačně zabezpečován i systém preferovaných pracovních kategorií.“ Krajský soud zcela pominul, že rozhodným kritériem v dané věci je podřízenost hospodářských subjektů ústředním orgánům státní správy a s tím související alokace prostředků. Nevyšší správní soud poukázal i na závěry rozsudku ze dne 16. 12. 2016, č. j. 5 Ads 151/2016-24, v němž zdůraznil, že zrušení pracovních kategorií bylo odůvodněno tím, že historicky byly preference formou pracovních kategorií uplatňovány ve státních organizacích, které byly podřízeny konkrétnímu odvětvovému ministerstvu, jehož prostřednictvím byly na tento účel přidělovány prostředky. V tržní ekonomice omezování rizikových prací a odměnu za jejich výkon řeší sami zaměstnavatelé. Cílem změn zákonné úpravy tak bylo pracovní kategorie omezovat, a nikoliv je rozšiřovat do soukromého sektoru. Důvodem výjimky pro soukromé podniky, které vznikly na základě transformace či privatizace státem vlastněného podniku, byla skutečnost, že k této změně došlo bez jakéhokoli vlivu či přispění dotčeného zaměstnance. Tento důvod však neplatí pro zaměstnance, kteří z vlastní vůle zaměstnání změnili, jako je tomu v projednávané věci. V rozsudku č. j. 5 Ads 151/2016-24 Nejvyšší správní soud též jako zcela objektivní a racionální hodnotil právní úpravu § 174 zákona o sociálním zabezpečení, podle níž je třeba rozlišovat mezi skupinou osob – zaměstnanců státního podniku, kteří ke dni 31. 12. 1992 vykonávali práce v rozhodné pracovní kategorii (resp. zaměstnanci soukromého podniku, který vznikl transformací či privatizací státem vlastněného podniku, přičemž takové zaměstnání i po změně vlastnické formy zaměstnavatele bylo nadále vykonáváno za identických podmínek jako v době, kdy bylo zaměstnání zařazeno do zvýhodněné pracovní kategorie) a osobami ostatními, které stejnou práci k uvedenému datu nevykonávaly jako zaměstnanci v pracovním poměru nebo ji nevykonávaly jako zaměstnanci státního podniku, resp. podniku vzniklého transformací či privatizací státního podniku, anebo ji nevykonávaly za stejných (identických) podmínek jako v době, kdy bylo zaměstnání zařazeno do zvýhodněné pracovní kategorie. Paušální zvýhodnění soukromých zaměstnavatelů, kteří zaměstnance v rizikových provozech využívali, ale nepodíleli se na zvýšených nákladech spojených s důchodovým zvýhodněním (jak to činil stát), by bylo nespravedlivé. Nejvyšší správní soud setrval i v projednávané věci na názoru, že předpoklad nároku na dřívější odchod do starobního důchodu spočívající ve skutečnosti, že pojištěnec splnil podmínku výkonu zaměstnání v I. pracovní kategorii právě ve státním podniku či podniku vzniklém privatizací či transformací státního podniku, není vůči zaměstnancům soukromých podniků, které nevznikly transformací či privatizací státního podniku, diskriminační, neboť má racionálně odůvodněný základ. S ohledem na tento závěr se Nejvyšší správní soud již nezabýval námitkami týkajícími se dokazování charakteru žalobcovy práce u společnosti REKON a. s. a množstvím jím odpracovaných směn na pracovišti pod zemí.

[6] Po zrušení svého předchozího rozsudku krajský soud rozhodl rozsudkem ze dne 3. 5. 2024, č. j. 17 Ad 8/2022-120, tak, že žalobu zamítl. Krajský soud předně konstatoval, že rozhodnutí žalované vychází z rozsudku č. j. 6 Ads 122/2009-59, který vymezil tři podmínky, při jejichž kumulativním naplnění je třeba uznat za zaměstnání v I.

pracovní kategorii i zaměstnání v privatizovaném soukromém podniku. Tento rozsudek byl zařazen do sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, jeho závěry byly následovány a rozvíjeny v navazující judikatuře, nejedná se proto o žádný judikaturní exces. Krajský soud dále dospěl k závěru, že žalobcovo zaměstnání nebylo vykonáváno v soukromém podniku, který vznikl transformací či privatizací státem vlastněného podniku, a žalobce tedy nesplňuje jednu z podmínek pro to, aby jím vykonávané zaměstnání bylo klasifikováno v I. kategorii. Stejně tak krajský soud s odkazem na závazný právní názor Nejvyššího správního soudu neshledal důvodnou žalobcovu argumentaci rozporem se zákazem diskriminace. Krajský soud předně odkázal na rozsudky č. j. 6 Ads 122/2009-59 a č. j. 5 Ads 151/2016-24 a nově připustil, že tyto rozsudky dostatečně odůvodňují rozdíl mezi skupinou zaměstnanců státních podniků a podniků vzniklých privatizací či transformací státních podniků na straně jedné a zaměstnanci (ostatních) soukromých podniků na straně druhé. Dále uvedl, že Nejvyšší správní soud ve svém zrušujícím rozsudku zavázal krajský soud svým závěrem, že v projednávané věci nejsou dány důvody se od shora uvedené judikatury jakkoli odchýlovat. Krajský soud tak dospěl k závěru, že žalobci nelze započíst výkon zaměstnání coby zaměstnání spadající do I. kategorie ve společnosti REKON a. s., neboť tato společnost nevznikla privatizací či transformací státem vlastněného podniku. Rozlišení skupin zaměstnanců státních podniků, resp. podniků soukromých vzniklých privatizací či transformací státních podniků a zaměstnanců soukromých, je racionální, odůvodněné a plně v souladu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího správního soudu.

II. Kasační stížnost

[7] Žalobce (dále též „stěžovatel“) podal proti rozsudku krajského soudu (druhému v pořadí) kasační stížnost. Stěžovatel namítá, že ačkoliv krajský soud rozhodl v souladu s předcházejícím rozsudkem Nejvyššího správního soudu, nevypořádal se s argumenty stěžovatele, zejména s námitkou, že rozhodnutí ve věci jsou diskriminační, když žalobce splňoval obecné požadavky dané zákonem. Argumenty soudů v tom smyslu, že přiznáním předčasného starobního důchodu u zaměstnanců, kteří pracovali pro privátní zaměstnavatele, by bylo zvýhodněním pro tyto zaměstnavatele, kteří se nepodíleli na zvýšených nákladech zaměstnanců u profesí horníka je sice jistým argumentem, nicméně tento argument je zcela jednoznačně diskriminační vůči zaměstnancům. Tehdy platný zákon nerozlišoval mezi zaměstnanci státu či státem privatizovaných podniků a zaměstnanci privátních podniků. Dle stěžovatele je úvaha krajského soudu a Nejvyššího správního soudu, že stěžovatel měl možnost si při vstupu do nového zaměstnání sjednat podmínky týkající se nároků sociálního zabezpečení, lichá. Práce u státního podniku či podniku vzniklého transformací či privatizací státem nebyla podmínkou pro zkrácení věku pro odchod do důchodu, jak se snaží vyložit soudy. Není rovněž pravdou, že by stát na profesi v uranových dolech prováděné pro jím vlastněné státní podniky připlácel na náklady na sociálním zabezpečení těchto osob. Podmínky pro možnost odejít dříve do důchodu stanovené v napadeném rozsudku a rozsudku Nejvyššího správního soudu jsou překonané, a dokonce v přímém rozporu s § 1 odst. 1 písm. f) zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Stěžovatel dále odkazuje na dle jeho názoru relevantní ustanovení

pokračování

zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a rekapituluje svoji pracovní minulost, dovozuje přitom, že v kategorii I. AA-URAN odpracoval více jak jedenáct let.

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[8] Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost není přípustná.

[9] Podle § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s. je nepřipustná kasační stížnost proti rozhodnutí, jímž soud rozhodl znovu poté, kdy jeho původní rozhodnutí bylo zrušeno Nejvyšším správním soudem; to neplatí, je-li jako důvod kasační stížnosti namítáno, že se soud neřídil závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu.

[10] Krajský soud rozhodoval napadeným rozsudkem znovu poté, co bylo jeho původní rozhodnutí v totožné věci (rozsudek ze dne 30. 12. 2022, č. j. 17 Ad 8/2022 - 49) zrušeno rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 1. 2024, č. j. 6 Ads 28/2023-27.

[11] Nepřípustnost opakované kasační stížnosti brání tomu, aby se Nejvyšší správní soud znovu zabýval věcí, u které „již jedenkrát svůj právní názor na výklad hmotného práva závazný pro nižší soud vyslovil, a to v situaci, kdy se nižší soud tímto právním názorem řídil“ (nález Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2005 sp. zn. IV. ÚS 136/05, N 119/37 SbNU 519). Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu k tomu následně uvedl: „Podrobit takovéto rozhodnutí novému přezkumu v rámci řízení o kasační stížnosti by postrádalo smysl, neboť ve svých důsledcích by v případě připuštění nového přezkumu mohly nastat toliko dvě možné situace. Buď by kasační soud setrval na svém původním názoru, takže by věcné projednání kasační stížnosti nemělo pro stěžovatele žádný význam, nebo by vyslovil právní názor jiný, takže by postupně rozličnými právními názory zcela rozvrátil právní jistotu a popřel princip předvídatelnosti soudních rozhodnutí“ (usnesení ze dne 22. 3. 2011 č. j. 1 As 79/2009-165, č. 2365/2011 Sb. NSS, bod 21).

[12] Právním názorem (tedy závěry o interpretaci a aplikaci práva), vysloveným ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího správního soudu, je krajský soud v dalším řízení vázán (§ 110 odst. 4 s. ř. s.) a v zásadě se od něj nemůže odchýlit. Právním názorem, který sám v téže věci vyslovil v předchozím zrušujícím rozsudku, je vázán i Nejvyšší správní soud (byť rozhodoval v senátu v jiném složení) a změny původně vysloveného právního názoru se senát rozhodující o nové kasační stížnosti nemůže domoci ani předložením věci rozšířenému senátu (usnesení rozšířeného senátu ze dne 8. 7. 2008, č. j. 9 Afs 59/2007-56, č. 1723/2008 Sb. NSS).

[13] Jedinou zákonem předvídanou výjimkou z nepřipustnosti opakované kasační stížnosti je námitka, že se krajský soud neřídil závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu. K tomu však v posuzované věci nedošlo, neboť krajský soud v napadeném rozsudku právní názor Nejvyššího správního soudu vyslovený ve zrušujícím rozsudku č. j. 6 Ads 28/2023-27 plně následoval, což výslovně připouští i stěžovatel.

[14] Nejvyšší správní soud v předešlém rozsudku jednoznačně uzavřel, že podmínka, podle níž pojištěnec musel splnit podmínku výkonu zaměstnání v I. pracovní kategorii právě ve státním podniku či podniku vzniklém privatizací či transformací státního podniku, není

vůči zaměstnancům soukromých podniků, které nevznikly transformací či privatizací státního podniku, diskriminační, neboť má racionálně odůvodněný základ. Nejvyšší správní soud tedy v uvedeném rozsudku vyslovil jasný závěr ohledně sporné právní otázky v nynější věci.

[15] Stěžovatel v kasační stížnosti vede polemiku primárně se závěry Nejvyššího správního soudu učiněnými ve zrušujícím rozsudku č. j. 6 Ads 28/2023-27.

[16] Ze zákazu opakované kasační stížnosti dále judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu dovodila nad rámec doslovného znění § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s. další výjimky, které brání odmítnutí věcného přezkumu rozhodnutí. Jedná se typicky o situace, kdy je původní zrušující rozsudek Nejvyššího správního soudu (zcela nebo zčásti) odůvodněn závažným procesním pochybením krajského soudu, nepřezkoumatelností napadeného rozsudku, nedostatečným zjištěním skutkového stavu věci či jinou vadou, pro kterou Nejvyšší správní soud nemohl v předcházejícím řízení přistoupit k posouzení věci samé (výše citované usnesení rozšířeného senátu č. j. 1 As 79/2009-165, bod 24). O žádnou z uvedených situací se však v nyní posuzované věci nejednalo.

[17] Aplikaci § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s. v této právní věci pak nebrání ani skutečnost, že předchozí a následnou kasační stížnost podali rozdílní účastníci řízení před krajským soudem. Byla-li rozhodná právní otázka Nejvyšším správním soudem plně vyřešena k předchozí kasační stížnosti jiného účastníka, mohou i osoby odlišné od původního stěžovatele k této otázce v následné kasační stížnosti přípustně namítat pouze to, že se krajský soud neřídil závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu (nález Ústavního soudu ze dne 2. 7. 2019 sp. zn. III. ÚS 926/19, N 129/95 SbNU 66, bod 23). Obsahem kasační stížnosti stěžovatele (tj. v pořadí druhé kasační stížnosti v uvedené věci) je totožný předmět sporu (rozpor závěrů rozsudku č. j. 6 Ads 122/2009-59 se zákazem diskriminace) jako v případě prvé kasační stížnosti podané žalovanou. Tím byla zřetelně vymezena sporná otázka, kterou Nejvyšší správní soud v předchozím zrušujícím rozsudku č. j. 6 Ads 28/2023-27 jednoznačně a jasně vyřešil, přičemž stěžovatel měl jako účastník řízení možnost se k ní vyjádřit a uplatnit veškerou relevantní argumentaci.

IV. Závěr a náklady řízení

[18] Nejvyšší správní soud tak kasační stížnost odmítl podle § 46 odst. 1 písm. d) s. ř. s. s použitím § 120 s. ř. s. jako nepřípustnou podle § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s., neboť se jedná o opakovanou kasační stížnost směřující proti rozsudku krajského soudu, který rozhodoval znovu poté, kdy jeho původní rozhodnutí bylo Nejvyšším správním soudem zrušeno.

[19] Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o § 60 odst. 3 ve spojení s § 120 s. ř. s., dle kterého nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení, byla-li kasační stížnost odmítnuta.

Poučení: Proti tomuto usnesení **nejsou** opravné prostředky přípustné.

pokračování

V Brně dne 4. září 2024

JUDr. Ing. Filip Dienstbier, Ph.D.
předseda senátu